

НАРОДНО СЪБРАНИЕ	
Вх. №	ПГ-51-528-00-210
Дата	16 / 10 2025

ДО:
КОМИСИЯТА ЗА ПРЯКОТО
УЧАСТИЕ НА ГРАЖДАНИТЕ,
ЖАЛБИТЕ И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО
С ГРАЖДАНСКОТО ОБЩЕСТВО
КЪМ 51 НС
51_kpugjvgo@parliament.bg

КОПИЕ ДО:
КОМИСИЯТА ПО ЗЕМЕДЕЛИЕТО,
ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ
КЪМ 51 НС
51_kzhg@parliament.bg

СТАНОВИЩЕ

**Относно: Преминаване от индивидуално
клетъчно към модерно групово отглеждане на
телета по Петиция с вх. № ПГ-51-528-00-210,
внесена от сдружение „Невидими животни“ на
19.08.2025 г.**

доц. д-р Т. Иванова

Земеделски институт- Шумен

В традиционните системи за отглеждане, телетата се настаняват индивидуално, докато не бъдат отбити приблизително на 56-дневна възраст. Индивидуалното жилищно настаняване се появява като стратегия за управление, тъй като телетата са силно податливи на болести, които могат да увеличат заболяемостта и смъртността. Тази система е била въведена през втората половина на XX век, защото спрямо наличните тогава технологии тя позволява на производителите да се съсредоточат върху болните телета, като същевременно минимизират риска от разпространение на инфекции сред останалата част от стадото.

През последните години академичните изследвания и редица успешни примери у нас се застъпват за настаняване на телета по двойки или групи от раждането, което води до натиск върху индустрията да възприеме този

подход. Тази промяна в стила на управление обаче среща съпротива от някои производители.

Управлението на предварително отбити телета в групово настаняване е различно от управлението на млади телета в отделни клетки. Оценката на неща като количеството консумирано мляко, вода, твърд фураж или оборски тор е много по-лесна, когато телетата се настаняват поотделно. Въпреки това производителите днес могат успешно да отглеждат здрави и добре пораснали телета ефективно в групи от ранна възраст.

Защо груповото отглеждане е по-добро (научни данни и хуманност)

1. Подобрена физиология и растеж

•Телетата, отглеждани в групи или поне по двойки, започват по-рано да консумират твърда храна („starter“), което подпомага развитието на търбуха.

Стандартната практика в млечната индустрия е да се разделят телето и майката веднага след раждането и да се отглеждат телета в отделни клетки по време на периода на хранене с мляко. В природата и в обширни системи за говеждо месо малкото теле живее в сложна социална среда. Социалната изолация по време на ранна възраст е свързана с негативни ефекти, включително необичайно поведение и проблеми в развитието. Телетата, отглеждани изолирано, имат дефицитни социални умения, трудности при справяне с нови ситуации. Прегледаните проучвания показват, /J H C Costa at all, 2016/ че груповото отглеждане подобрява приема на солидни фуражи и наддаването на тегло на телетата преди и след отбиването на телетата от мляко към твърд фураж. Доказателствата относно ефектите от социалното отглеждане върху здравето на телетата са смесени, като някои проучвания показват повишен риск от заболяване, а други проучвания не показват разлика или дори подобрени здравни резултати за групирани телета.

Според Wormsbecher at all /2017/ интересът към настаняването на млечни телета в групи в момента нараства. Груповото настаняване с помощта на индивидуални клетки за телета, ресурс, който вече е наличен в повечето млечни ферми в Северна Америка, може да осигури нов метод за настаняване, който може да бъде лесен начин за прилагане на групово настаняване във фермата. Основната цел на това проучване е да се определи дали двойката отглеждани млечни телета в клетки на открито ще доведе до подобно наддаване на тегло и прием на мляко в сравнение с индивидуалното настаняване в клетки. Проучването е предназначено да избегне конкуренцията за ресурси (включително мляко и твърди фуражи, биберон, кофа, външно пространство и клетка), за да тества настройка, която има потенциала да увеличи максимално производителността и

растежа на телетата. Вторичните цели бяха да се документира как телетата и в двата варианта използват околната среда по отношение на прекараното време и поведението, извършено във всяка област, как двойките телета си взаимодействат и времето, което прекарват заедно. Единични телета бяха настанени в 1 клетка с прикрепена външна среда. Двойките телета получават два пъти повече ресурси. Телетата са хранени с до 16 л/ден заместител на млякото. Регистриран е ежедневен прием на мляко и седмично наддаване на тегло. Двойките и единичните телета имат сходно наддаване на тегло (средно от 1,1 до 1,3 kg/ден в проучванията) и прием на мляко (средно от 11,1 до 13,7 kg/ден в проучванията), което не показва разлика в ефективността между двата начина. Всички телета промениха поведението си по някакъв начин, за да се приспособят към другите телета, с които съжителстват. Двойките телета са забелязани да си взаимодействат и да прекарват време заедно (т.е. да лежат в една и съща клетка), а в лятното изпитание единичните телета прекарват по-малко време в клетката, отколкото двойките, вероятно за да имат визуален достъп до други телета. Решението на смесена вътрешна и външна жилищна среда, тествана като част от това проучване, показва, че телетата използват всички пространства, предоставени им през зимата и през летните условия, като същевременно поддържат добри показатели. Настаняването на телета по двойки с помощта на индивидуални клетки може да бъде подходяща алтернатива на настаняването на телета поотделно в клетки на открито.

• **Има по-добри средно-дневни прирастни показатели при групово отглеждане в сравнение с индивидуално, при добър мениджмънт.**

Наддаването на тегло в групи трябва да бъде равно или по-добро от наддаването на тегло при телета, настанени поотделно. Това може да се дължи на факта, че груповите телета консумират повече твърди фуражи. Освен това някои проучвания са установили подобрена ефективност на храненето сред груповите телета в сравнение с индивидуално настанените телета.

Доказано е, че двойки или групови жилища влияят положително върху производителността. Телетата, настанени заедно, често започват да ядат стартов фураж по-рано, което води до по-голям прием на зърно както преди, така и след отбиването в сравнение с индивидуално настанените телета.

Освен това телетата, настанени в група, обикновено постигат по-висок средно-дневен прираст при отбиване. Въпреки опасенията относно податливостта към болести, няма доказателства, че груповите телета се представят по-слабо в сравнение с индивидуалните такива. <https://www.esmilco.com/>

2. По-добро поведение, социални умения и устойчивост на стрес

- Телета в група се учат по-лесно да се адаптират към нови условия, по-лесно преодоляват стрес (от отбиване, преместване и др.).

Телетата, родени в естествена среда, ще започнат да взаимодействат помежду си на възраст около 1-2 седмици, когато майката ще остави телето си с група други телета и ще пасат наблизко. Преди това телето е или с майка си, или в близост с нея.

В млечната индустрия е обичайно новородените телета да се настаняват индивидуално през първите дни или седмици от живота им. Това намалява риска от предаване на болести, тъй като обикновено няма контакт нос до нос между телетата, позволява внимателно управление на храненето с коластра и улеснява първоначалната грижа за телето. Въпреки това, стресът от разделянето на майката и малките може да бъде свързан с промени в имунната система, които засягат здравето /податливостта към болести.

Телетата са общителни животни, което означава, че са силно социални и мотивирани да взаимодействат помежду си и да имитират поведението си. **От гледна точка на хуманното отношение към животните, груповото настаняване е желателно**, защото подобрява когнитивното представяне (което им позволява да реагират по-добре на промените в околната среда), осигурява на животните повече пространство за движение и дава възможност на телетата да изразяват социално поведение, включително игрово поведение като бягане, скачане.

Индивидуалното настаняване позволява персонализирано хранене и грижи за телето и изисква повече инфраструктура от груповото настаняване. Въпреки това, по-силни връзки се формират между телетата, сдвоени при раждането, а не по-късно в живота и тези социални връзки влияят на страха на телетата. Тактилният контакт е важен за хуманното отношение към телетата, тъй като позволява изразяване на поведение на душене и облизване и е допълнително подобрен при двойки или групово настаняване, където телетата могат да имат контакт помежду си. [/https://kb.rspca.org.au/](https://kb.rspca.org.au/)

По-голямото пространство в груповото настаняване позволява на телетата да лежат с изпънати крака и глава на земята, пози, които са важни за осигуряване на правилна почивка и сън. **В по-студен климат груповото настаняване или настаняването на телета по двойки помага на телетата да се стоплят, тъй като могат да лежат един до друг.** Телетата, настанени по двойки, са по-малко реактивни към нови ситуации (екологични или социални). Въпреки, че груповите жилища могат да увеличат конкуренцията за фураж и други ресурси, се смята, че конкуренцията и социално предаването поведение (напр. хранене и степен на конкуренция при хранене) подобряват развитието на търбуха и

увеличават приема на стартови фуражи. Телетата, настанени по двойки преди отбиването, консумират повече стартов фураж, наддават повече на тегло./EFSA Journal/

- Формират социални връзки, което намалява страховитост и тревожност при живота в непозната среда.

3. По-добро благосъстояние / хуманно отношение

- Телетата имат повече възможности за движение, игра, контакт с други, което е от значение за тяхното психично и физическо здраве.

Изследванията през последното десетилетие послужиха за подчертаване на обхвата на ползите, които жилищата по двойки могат да осигурят. Телетата, настанени с други телета, имат повишено игрово поведение, което е положителен показател за благополучие. Телетата, настанени по двойки, започват да ядат концентрати в по-ранна възраст и в по-големи количества, което може да има **положително въздействие върху темповете на растеж и дългосрочни подобрения в намаляването на възрастта при първото отелване и подобряване на добивите на мляко при първа лактация**. Отглеждането по двойки позволява на телетата да започнат да формират социални взаимоотношения, което може да има успокояващ ефект в стресови ситуации като смяна на групата и може да подобри поведението, когато юниците влязат в доеното стадо. Телетата, отглеждани по двойки, също имат намалена хранителна неофобия, което може да помогне на възрастните говеда да се справят с промените в диетата, които могат да се случват често в млечното стадо. Този нарастващ брой доказателства предполага, че **отглеждането на малки групи води до цялостно по-добро здраве и благосъстояние в сравнение с индивидуалните жилища**, поради което практикуващите трябва да помогнат за насърчаването на фермерите да преминат към този тип жилища/ Sophie Mahendran at all, 2023/.

- **Международни органи (напр. EFSA) препоръчват групово, социално отглеждане като стандарт за хуманност./efsa.onlinelibrary.wiley.com/**

Според CalfCare.ca информационният лист на Министерството на земеделието, храните и селските райони на Онтарио (OMAFRA) "Управление на телета, хранени със зърно" препоръчва груповото настаняване на телета да осигурява минимум 1,5 до 2,0 m² на предварително отбито теле (под шест до осем седмици) в групови кошари. От отбиването до пускането на пазара, препоръките за минимално пространство на OMAFRA се увеличават до около 3,5 m² на животно. За групи от шест или повече телета Директивата на Европейския съюз от 2009 г. относно минималните стандарти за защита на телетата изисква минимално пространство (на теле) от 1,5 m² за говеда под 150 кг, 1,7 m² за говеда между 150 и 220 килограма и 1,8 m² за говеда над 220 кг.

Наистина, фуражите трябва да се предлагат *ad libitum* на телета. В този случай е достатъчен OMAFRA, който посочва 20 до 30 см на теле на яслата. Не забравяйте обаче, да наблюдавате поведението на телетата около доставката на храна. Ако има конкуренция, като удряне с глава или изместване на телета, означава, че няма достатъчно място на яслата. Увеличаването на пространството на леглото до 55 см на теле или предлагането на допълнителна храна трябва да намали конкуренцията на фуражното легло.

Тъй като водата е от решаващо значение за насърчаване на приема на сухо вещество, трябва да се осигури поне една поилка за вода на 10 до 12 телета.

Кръстосаното смучене (смучене на телета) е необичайно поведение при телетата и може да доведе до наранявания. Кръстосаното смучене се наблюдава по-често в груповите настанявания, просто защото телетата вече имат възможност да смучат един друг. В отделните кошари телетата обикновено се виждат да смучат приспособления на кошарата, а не други телета. Разпространението на кръстосаното смучене е свързано с начина и количеството мляко, което се храни. Храненето на телета от зърна и увеличаването на доза мляко може да намали кръстосаното смучене. Инсталирането на сухи зърна може също да намали кръстосаното смучене чрез пренасочване на смученето към зърното, а не към други телета.

Въпреки, че груповото отглеждане на телета може да бъде много успешно, то изисква различен стил на управление на телетата от отделните системи. Намирането на системата за управление на групата, която работи най-добре за вас и вашите телета, може да изисква някои проби и грешки. Работата в тясно сътрудничество с вашия ветеринарен лекар, диетолог и персонал за телета е от съществено значение за успешното групово настаняване /CalfCare.ca/.

4. Възможност за автоматизация и по-ефективно управление

- **С групово хранене и/или автоматични поилки или работи за мляко може да се намали труда.**

Предполага се, че интегрирането на автоматични системи за хранене в програмите за отглеждане на телета има потенциала да подобри поведението на телетата, растежа и свързания с него труд. По този начин целта на това проучване от M. Sinnott et al., /2021/ е да се сравнят ефектите на автоматичните и ръчните системи за хранене върху здравето, поведението, растежа и труда на телетата. Използвана е популация от 60 млечни юници: 44 холщайнско-фризийски (HF) и 16 HF x Jersey (JE), балансирани по тегло при раждане ($33 \pm 4,1$ kg), дата на раждане (26 януари $\pm 3,2$ дни) и порода. Заместителят на млякото се предлага в размер на 6 л на теле на ден (степен на разтваряне 15%), като прясна вода, *ad-libitum* концентрати и сено се предлагат от три дни. Телетата са

Етап	Какво да се направи
	m^2 над 220 kg — минимум 1,8 m^2 /. Да се помисли за отделни помещения/зони за телета, отделно от кравите, за да се намали рискът от инфекциозни заболявания. Да се ползват материали с добра изолация, навеси, защита от вятър и течения, слънцестоене, за да се поддържа нужния микроклимат. Да се използва суха органична постеля (например слама) — тя поддържа по-добра температура, намалява топлинните загуби и влагата.
Преходен период	<p>Да се започне с индивидуално хранене и настаняване, после около 10-14 дни да се включват в малка група, когато са достатъчно здрави и адаптирани.</p> <p>Да се осигури достатъчно и качествено мляко или заместители, постепенно въвеждане на твърда храна. Груповото хранене трябва да позволява всяко теле да има достъп. Автоматични поилки/роботи може да помогнат. За телета до 15-дневна възраст те се захранват с коластра в първите часове, не по-късно от шестия час след раждането. Телетата до 15 дни се хранят четири пъти на ден, в съдове, които се почистват и дезинфекцират ежедневно. След първите няколко седмици / възраст над 15 дни, те могат да се отглеждат групово, при спазване на площ и достъп до храна.</p>
Хранене	<p>Подът трябва да е чист, непропусклив, с добра дренажна система; вентилация без течение; поне частично естествена светлина, ако е възможно. За телета до около 4 седмици термонеутралната зона е между 10-20°C. За по-големи телета (над 4 седмици) диапазонът може да се разшири (напр. 0-20°C в някои случаи) при добре поддържана постеля и защита срещу течение.</p>
Вентилация, осветление, под	<p>Да се извършват редовни наблюдения — апетит, телесно състояние, симптоми на заболяване. При нужда отделяне на болни/слаби животни.</p>
Мониторинг на здравето	<p>Да се осигурят споделени ресурси (храна, вода, покрив, не на агресия и почивни места) достатъчно за всички. Да се избягва събиране на телета с прекалено различна големина/сила.</p>
Преодолява не на агресия и стрес	<p>Персоналът трябва да разбира нуждите на телетата, сигналите на стрес и болести, как да работи с груповата система.</p>
Обучение на персонал	

Примери и практики в Североизточна България

- **Караджа Фаг, с. Драгомъж, обл. Разград** -автоматична станция за хранене на телета със сухо мляко от 5-7 дни възраст нататък
- **Агросис, с. Веселец, обл. Разград**-Автоматична станция за хранене на телета с две хранителни станции. Станцията предоставя 24 часа прясно приготвено мляко с точната температура. Чрез разпознаване на всяко теле по неговата ушна марка и спазвайки персонализираните планове за хранене
 - **ЗП Реджеб Енвер, с. Здравец, обл. Разград**
 - **ЗП Сали Манджунджи, гр. Цар Калоян, обл. Разград**
 - **Агростремеж ООД, с. Хърсово, обл. Разград**

- ЗП Басри Мустафа, с. Грънчарово, обл. Силистра
- Левал ЕООД, с. Житен, обл. Добрич - автоматична станция за хранене на телетата от 3-4 дневна възраст нататък, постигнати по-ниска смъртност, по-ниска заболеваемост и по-добър растеж на телетата.
 - ЗП Дончо Владимиров, с. Съединение, обл. Търговище
 - Вароша 05 ЕООД, с. Крепча, обл. Търговище

Заклучение

Груповото отглеждане на телета млечно направление (по двойки или в групи до 10 животни), в идеалния случай през първата седмица след раждането, може положително да повлияе на здравето на телетата, поведението им, когнитивното им развитие, социалната устойчивост и производителността. Въпреки, че все още е необходима допълнителна информация по тези въпроси, целта е да засили вниманието на фермерите и ветеринарните лекари към прилагане на стратегиите, за да осигурят плавен и навременен преход към социално отглеждане, което в краткосрочно бъдеще ще бъде задължително в ЕС. Това също ще направи пазара и потребителите по-мотивирани да продължат да купуват млечни продукти.

За успешното внедряване на иновации в земеделието е необходимо комплексно действие: финансова подкрепа, обучение, подходящи технологии, социална адаптация и регионална стратегия. Следването на препоръките гарантира по-ефективно използване на ресурсите, повишаване на продуктивността и устойчиво развитие на земеделските стопанства. (Aquilani et al., 2022; Marescotti et al., 2021).

Литература

Alison M. Sinnott, Emer Kennedy, Eddie.A.M. Bokkers, The effects of manual and automated milk feeding methods on group-housed calf health, behaviour, growth and labour, *Livestock Science*, Volume 244, 2021, 104343, ISSN 1871-1413, <https://doi.org/10.1016/j.livsci.2020.104343>

Aquilani, C., Vitali, M., Campostrini, E., Francesconi, A. H. D., & Bozzi, R. (2022). Precision livestock farming technologies: A review *Italian Journal of Animal Science*, 21(1), 106–118., DOI: [10.1016/j.animal.2021.100429](https://doi.org/10.1016/j.animal.2021.100429)

Costa JHC, von Keyserlingk MAG, Weary DM. Invited review: Effects of group housing of dairy calves on behavior, cognition, performance, and health. *J Dairy Sci.* 2016 Apr;99(4):2453-2467. doi: [10.3168/jds.2015-10144](https://doi.org/10.3168/jds.2015-10144). Epub 2016 Feb 10. PMID: 26874423.

EFSA AHAW Panel (EFSA Panel on Animal Health and Animal Welfare), Nielsen SS, Alvarez J, Bicoût DJ, Calistri P, Canali E, Drewe JA, Garin-Bastuji B, Gonzales Rojas JL, Schmidt CG, Herskin M, Michel V, Miranda Chueca MA, Padalino B, Pasquali P, Roberts HC, Spooler H, Stahl K, Velarde A, Viltrop A, Jensen MB, Waiblinger S, Candiani D, Lima E, Mosbach-Schulz O, Van der Stede Y, Vitali M and Winckler C, 2023. Scientific Opinion on the welfare of calves. *EFSA Journal* 2023; 21(3):7896, 197 pp. <https://doi.org/10.2903/j.efsa.2023.7896>

efsa.onlinelibrary.wiley.com

https://kb.rspca.org.au/knowledge-base/is-group-housing-preferable-to-individual-housing-of-dairy-calves/?utm_source=chatgpt.com

https://www.esmilco.com/resources/calf-health/pair-housing-calves/?utm_source=chatgpt.com

Maria Elena Marescotti, Eugenio Demartini, Rosalia Filippini, Anna Gaviglio, Smart farming in mountain areas: Investigating livestock farmers' technophobia and technophilia and their perception of innovation, *Journal of Rural Studies*, Volume 86, 2021, Pages 463-472, ISSN 0743-0167, <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2021.07.015>

Sophie Mahendran, Impacts of Individual and Pair Housing on Calves
Publication: *Animal Science Cases*, 2023, ascs20230002, <https://doi.org/10.1079/animalsciencescases.2023.0002>

Wormsbecher L, Bergeron R, Haley D, de Passillé AM, Rushen J, Vasseur E. A method of outdoor housing dairy calves in pairs using individual calf hutches. *J Dairy Sci.* 2017 Sep;100(9):7493-7506. doi: [10.3168/jds.2017-12559](https://doi.org/10.3168/jds.2017-12559). Epub 2017 Jul 12. PMID: 28711242.